

АНОТАЦІЯ

Кубік В.С. Незаконний обіг зброї і його вплив на міжнародні відносини.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2025.

Актуальність даної теми. Незаконний обіг зброї є однією з найгостріших глобальних проблем, що безпосередньо впливає на стабільність міжнародної системи, підриває безпеку держав і сприяє поширенню конфліктів. Незаконне постачання зброї до зон бойових дій, терористичних угруповань і організованих злочинних структур ускладнює міжнародне співробітництво в сфері контролю над озброєннями, провокує ескалацію конфліктів і створює загрози регіональній безпеці.

Незаконна торгівля зброєю призводить до розпалу конфліктів, тероризму та збільшує рівень насильства в усьому світі, особливо в регіонах, де спостерігається політична нестабільність або збройні повстання. Незаконна торгівля сприяє вільному доступу недержавним суб'єктам, таким як терористичні групи, повстанські сили та злочинні організації, зброєю, яка дозволяє їм дестабілізувати уряди, здійснювати напади та затягувати конфлікти. Поширення нелегальної зброї може перерости у регіональні конфлікти в міжнародні кризи.

Досить часто незаконний продаж зброї використовується для терористичних дій, надаючи екстремістським групам засоби для здійснення атак. Це ускладнює міжнародні зусилля по боротьбі з тероризмом, оскільки країни повинні координувати зусилля для відстеження та перехоплення поставок зброї, а також усунути першопричини тероризму.

Торгівля нелегальною зброєю зазвичай погіршує не лише ситуацію в країні, а й дипломатичні відносини між країнами, особливо коли потоки зброї простежуються до певних країн або регіонів. Наприклад, країни, які вважаються джерелами або пунктами транзиту незаконної зброї, можуть зіткнутися з міжнародними санкціями, дипломатичним тиском або навіть військовим втручанням.

Особливого значення набуває проблема в контексті сучасних міжнародних криз – від війни в Україні та конфліктів на Близькому Сході до активізації терористичних угруповань у Африці та Латинській Америці. Водночас тіньовий ринок озброєнь підриває механізми міжнародного права, послаблює зусилля ООН та інших міжнародних інституцій у сфері контролю за нерозповсюдженням зброї та веденням відповідної санкційної політики.

У світі виокремлюють маршрути та незаконні напрями поширення та обігу зброї. Особливо дана проблема постає гостро у тих регіонах, які мають загострення конфліктів, воєнні стани тощо. Окрім цього, політична нестабільність і корупційні схеми в багатьох державах створюють сприятливе підґрунтя для розширення нелегальної торгівлі зброєю. Зокрема, у Західній

Африці та Латинській Америці, поширена корупція серед представників влади полегшує контрабанду зброї та її неконтрольоване розповсюдження. У глобальному вимірі незаконна торгівля зброєю не лише дестабілізує внутрішню безпеку окремих країн, але й несе значну загрозу для міжнародного миру та стабільності. Для України дане питання має особливу актуальність, адже з початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України у 2022 році різко відбулося зростання обсягу різного виду зброї. Тому є необхідність більш детально розглянути питання впливу незаконного обігу зброї у світі на міжнародні відносини для розробки ефективних механізмів протидії незаконному обігу зброї на міжнародному рівні.

Об'єктом дослідження є незаконний обіг зброї у сучасному світі, а **предметом** – вплив незаконного обігу зброї на міжнародні відносини.

Хронологічні рамки дослідження обмежуються 1990-ми роками ХХ ст. і до 20-х років ХХІ ст. *Нижня межа* дослідження пояснюється початком світової комп'ютеризації. Саме цей період характеризується використанням сучасних технологій для поширення незаконної зброї. *Верхня межа* – сучасний світ. Особливо дане питання гостро постає для України на міжнародній арені, зважаючи на початок повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, що триває донині. Зважаючи на дані події, існують високі ризики для створення маршрутів поширення незаконного обігу зброї.

Територіальні рамки дослідження поширюються на весь світ.

Метою магістерського дослідження є з'ясування впливу незаконного обігу зброї на сучасні міжнародні відносини.

Виходячи із цієї мети можна визначити такі **завдання роботи**:

- дослідити стан наукової розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній міжнародно-політичній науці;
- охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- розкрити поняття незаконного обігу зброї;
- проаналізувати причини та мотивацію незаконного обігу зброї;
- розглянути основні канали та маршрути незаконного обігу зброї у світі;
- дослідити незаконний обіг зброї;
- проаналізувати економічно-соціальні наслідки: тероризм, конфлікти, нестабільність;
- визначити специфіку зв'язку регіональних конфліктів із незаконним обігом зброї;
- дослідити вплив на національну безпеку, соціальну стабільність та громадську безпеку;
- вивчити особливості міжнародних договорів та угод щодо контролю за обігом зброї;
- розглянути процес регулювання обігу зброї за зарубіжним законодавством;
- запропонувати пропозиції щодо покращення міжнародних заходів боротьби з незаконним обігом зброї.

Методи дослідження. Для виконання розроблених завдань використовувались методи: теоретичного узагальнення, який дозволяє

III

розглянути проблему в її часовій послідовності та динаміці, узагальнення, що надає можливість простежити діяльність, звернувши увагу на вирішальні та важливі події. Описово-хронологічний метод допомагає провести паралелі у часовому вимірі між ситуаціями всередині країн та подій на міжнародній арені. Так, наприклад, щодо початком повномасштабного вторгнення на території України та зміною у маршрутах незаконного обігу зброї. Також був використаний аналіз документів та літератури. За допомогою конвенцій та звітів міжнародних організацій вдалося провести детальний аналіз. Наявна джерельна база, ретельно опрацьована й систематизована література, застосування для їх аналізу широкого спектру методів дослідження дозволяють достатньою мірою розв'язати поставлені у магістерській роботі завдання.

Наукова новизна отриманих у процесі дослідження результатів полягає в тому, що у магістерській роботі:

- вперше здійснено системне та комплексне дослідження незаконного обігу зброї у світі, як загрозу регіональній та міжнародній безпеці;
- поглиблено розгляд нормативно-правової бази, особливості міжнародних договорів, щодо протидії незаконному обігу зброї;
- здійснено спробу виявлення перспективних шляхів, щодо покращення міжнародних заходів боротьби з незаконним обігом зброї.

Практичне значення роботи полягає в тому, що роботу написано в наукових та навчальних цілях та адресовано студентам, аспірантам та викладачам гуманітарних факультетів. Матеріали магістерського дослідження можуть бути використані при написанні освітньо-кваліфікаційних та магістерських робіт, при написанні навчальних посібників і підручників, а також під час викладання загальних і спеціальних курсів таких як «Історія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини та світова політика», «Військовий чинник у міжнародних відносинах» тощо.

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла відображення у виступах на 2-х наукових конференціях: XXI Міжнародна наукова конференція «Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв, 20-23 червня 2024 р.); Всеукраїнська наукова конференція «Сучасні виклики в умовах трансформації системи міжнародних відносин», (м. Київ, 17 квітня 2025 року).

Публікації. За темою магістерської роботи опубліковано 2 тез і матеріалів конференцій.

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 128 сторінок, з них основного тексту – 109 сторінок. Дослідження складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, дванадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (121 найменування англійською та українською мовами), додатків.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження» подається аналіз стану наукової розробки та джерельної бази, проаналізовано понятійно-категоріальний апарат, принципи, підходи та методи дослідження проблеми.

Підрозділ 1.1. «Стан наукової розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній міжнародно-політичній науці» аналізує літературні джерела за країнознавчим підходом, поділяючи їх на роботи вітчизняних, європейських та американських дослідників. Українські науковці, такі як Д.Л. Вітюк, Ю.П. Жванко, О.М. Брисковська, зосереджуються на проблемах контролю над зброєю в Україні, особливо в умовах війни з 2022 року, а також на міжнародному співробітництві у сфері протидії незаконному обігу. І.В. Бойко досліджує зарубіжний досвід правового регулювання, а К.Л. Бугайчук аналізує нормативне регулювання в Україні з урахуванням воєнного стану. Європейські дослідники, зокрема П. Члебович та С. Бужинські, вивчають нелегальний обіг зброї в ЄС, акцентуючи на ролі України як транзитного регіону після 2014 року. Американські науковці, такі як Дж. Блочер, Н. Джеймс, М. Унгар, досліджують транснаціональні злочинні мережі, вплив незаконного ринку зброї на тероризм, торгівлю наркотиками та регіональні конфлікти, зокрема в Центральній Америці та Африці. Цей аналіз дозволив визначити прогалини в дослідженнях і підкреслити необхідність комплексного підходу до проблеми.

Підрозділ 1.2. «Джерельна база дослідження» характеризує джерела, поділені на чотири групи: 1) документи глав держав та урядів (наприклад, Угода між Україною та Польщею про боротьбу з організованою злочинністю); 2) договори та документи міжнародних організацій (Вассенаарська домовленість, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Резолюція ГА ООН від 31 травня 2001 р.); 3) аналітичні звіти міжнародних організацій (звіти СІПРІ, Глобальне дослідження незаконного обігу вогнепальної зброї); 4) публікації ЗМІ (The Guardian, The New York Times, Global Initiative). Ці джерела забезпечують об'єктивність і повноту аналізу, дозволяючи простежити глобальні тенденції та роль України в контексті незаконного обігу зброї.

Підрозділ 1.3. «Визначення незаконного обігу зброї» розкриває ключові поняття, такі як «незаконний обіг зброї», «міжнародна безпека», «міжнародна співпраця», «зовнішня політика», «тероризм» та «регіональні конфлікти». На основі теорії «жорсткої» та «м'якої» сили проаналізовано механізми протидії незаконному обігу. «Жорстка сила» включає силові операції, санкції, митний контроль, тоді як «м'яка сила» охоплює дипломатію, інформаційні кампанії та просвітницькі програми. Визначено, що незаконний обіг зброї – це діяльність, пов'язана з виробництвом, продажем, транспортуванням і розповсюдженням зброї, яка порушує міжнародні та національні закони. Цей підрозділ закладає концептуальну основу для подальшого аналізу.

Другий розділ «Причини та методи контрабанди та розповсюдження зброї» присвячений аналізу причин, мотивації та логістичних каналів незаконного обігу зброї, що формують його глобальний характер.

Підрозділ 2.1. «Причини та мотивація незаконного обігу зброї» виділяє три групи чинників: економічні, соціально-політичні та технологічні. Економічні чинники включають високу прибутковість нелегального ринку, попит на зброю в конфліктних регіонах і економічну нестабільність, що штовхає людей до злочинної діяльності. Соціально-політичні чинники охоплюють політичну нестабільність, збройні конфлікти, корупцію та слабкість правоохоронних органів, які створюють сприятливі умови для контрабанди. Технологічні аспекти стосуються використання сучасних технологій, таких як 3D-друк зброї, даркнет для торгівлі та дрони для транспортування. Цей аналіз показує, що незаконний обіг зброї є багатограним явищем, яке потребує комплексних заходів протидії.

Підрозділ 2.2. «Основні канали та маршрути незаконного обігу зброї у світі» детально описує логістичні схеми контрабанди. Морські шляхи є ключовими через великі обсяги контейнерних перевезень, що ускладнюють перевірку. Повітряні маршрути використовуються для швидкої доставки невеликих партій зброї, часто через приватні літаки. Наземні шляхи домінують у регіонах із пористими кордонами, наприклад, у Західній Африці та Центральній Америці. Контрабандисти застосовують фальшиві документи, подвійні контейнери та корупційні схеми для приховування зброї. Особливу увагу приділено ролі України як потенційного транзитного хабу після 2022 року через війну та залишену російськими військами зброю.

Підрозділ 2.3. «Дослідження незаконного обігу зброї» поглиблює дослідження логістики, акцентуючи на ролі корупції та слабого прикордонного контролю. Наприклад, у Західній Африці корумповані чиновники полегшують контрабанду через порти, тоді як у Центральній Америці наземні маршрути використовуються для постачання зброї до кримінальних угруповань. Міжнародна співпраця, зокрема через Інтерпол та Європол, є критично важливою для перехоплення нелегальних вантажів. У роботі наведено приклади успішних операцій, таких як вилучення зброї в європейських портах у 2023 році, що підкреслює необхідність посилення митних технологій.

Третій розділ **«Вплив незаконного обігу зброї на міжнародні відносини»** аналізує економічно-соціальні та політичні наслідки незаконного обігу зброї, з акцентом на регіональні конфлікти та національну безпеку.

Підрозділ 3.1. «Економічно-соціальні наслідки: тероризм, конфлікти, нестабільність» досліджує, як незаконна торгівля зброєю сприяє тероризму, посилюючи можливості груп, таких як Боко Харам чи ІДІЛ, для здійснення атак. Конфлікти, підживлені нелегальною зброєю, призводять до масової міграції, економічної стагнації та гуманітарних криз. Наприклад, у Малі в 2020 році незаконна зброя сприяла збройному перевороту, що дестабілізувало регіон. Робота також розглядає економічні втрати, пов'язані з витратами на безпеку та втратою інвестицій у нестабільних регіонах.

Підрозділ 3.2. «Зв'язок регіональних конфліктів із незаконним обігом зброї» фокусується на регіональних особливостях. В Африці, зокрема в Сахелі, незаконна зброя підживлює конфлікти через слабкий контроль

кордонів. В Україні війна з 2022 року ускладнює облік зброї, створюючи ризики її потрапляння на чорний ринок. Залишена російськими військами зброя, зокрема танки та автомати, становить додаткову загрозу. У роботі проаналізовано, як регіональні конфлікти стають каталізатором для транснаціональної контрабанди.

Підрозділ 3.3. «Вплив на національну безпеку, соціальну стабільність та громадську безпеку» підкреслює, що незаконна зброя загрожує державному суверенітету, сприяючи сепаратизму та політичному насильству. В Україні зростання кількості зброї після 2022 року посилює ризики для громадської безпеки, зокрема через можливе використання її кримінальними групами. Економічні витрати на боротьбу з незаконним обігом відволікають ресурси від соціальних програм, підбиваючи довіру до державних інституцій. Робота наголошує на необхідності посилення правоохоронних структур.

Четвертий розділ **«Міжнародні аспекти протидії незаконному обігу зброї»** присвячений аналізу міжнародних і національних механізмів регулювання обігу зброї та розробці пропозицій щодо їх удосконалення.

Підрозділ 4.1. «Міжнародні договори та угоди щодо контролю за обігом зброї» аналізує ключові документи, такі як Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Протокол проти незаконного виготовлення вогнепальної зброї, Вассенаарська домовленість. Роль ООН, Інтерполу та Європолу полягає в координації зусиль і наданні технічної підтримки країнам. У роботі розглянуто ефективність цих механізмів і виявлено прогалини, зокрема недостатню гармонізацію національних законодавств.

Підрозділ 4.2. «Регулювання обігу зброї за зарубіжним законодавством» порівнює підходи різних країн. У США, де в обігу ≈ 300 млн одиниць зброї, федеральне законодавство регулює незаконний обіг, але слабкий контроль на штатному рівні створює прогалини. У Великій Британії з 1997 року діє заборона на вогнепальну зброю, що зменшило насильство. Данія та Німеччина мають суворі, але різні підходи: у Данії злочини зі зброєю розглядаються як загроза суспільству, а в Німеччині дозволено володіння зброєю за умови перевірки. Цей аналіз дозволяє адаптувати зарубіжний досвід до українських реалій.

Підрозділ 4.3. «Пропозиції щодо покращення міжнародних заходів боротьби з незаконним обігом зброї» містить рекомендації: 1) створення міжнародної платформи для обміну розвідданими про контрабанду; 2) посилення митного контролю через технології (сканери, ШІ); 3) гармонізація національних законодавств; 4) впровадження програм добровільної здачі зброї; 5) соціальні ініціативи для зменшення попиту на зброю в нестабільних регіонах. Ці заходи спрямовані на підвищення глобальної безпеки та ефективності боротьби з незаконним обігом.

У **висновках** узагальнено головні результати проведеного дослідження:

1. Досліджено стан наукової розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній міжнародно-політичній науці. Всі дослідження було класифіковано за країнознавчим підходом: роботи вітчизняних авторів,

європейських фахівців у галузі міжнародних відносин, науковців зі США. Розглянувши українських дослідників можна відзначити, що вони у більшості випадків розглядають саме український аспект даного питання та міжнародну проблему поширення нелегального обігу зброї у загальному розумінні. Встановлено, що питання незаконного обігу на прикладі країн Європи є досить популярним серед науковців, які розглядають правове регулювання протидії злочинам з незаконного обігу та застосування вогнепальної зброї. Також аналізують дану проблему у розрізі кримінальних покарань та міжнародну співпрацю у сфері запобігання злочинності на сучасному етапі. Досліджено значення міжнародно-правового регулювання обігу зброї у світі. Також науковці приділяли значення вивченню чорного ринку зброї в глобалізованому світі злочинності, зосередивши увагу на транснаціональний характер чорного ринку зброї та боєприпасів, що обумовлюється певними чинниками. Щодо інших науковців, то вони у своїх працях розглядали значення незаконного обігу зброї для України, а саме нормативного регулювання протидії незаконному обігу зброї в Україні, беручи до уваги військові дії та підвищення ризиків поширення нелегальної зброї. Закордонні ж дослідники, а саме європейські науковці та науковців із США також приділяли увагу вивченню даного питання. Зарубіжні науковці розглядають незаконний обіг зброї є однією з ключових загроз глобальній безпеці, що впливає на численні сфери міжнародних відносин, зокрема тероризм, регіональні конфлікти, торгівлю людьми та наркотиками. Крім цього, досліджено пропозиції, щодо вдосконалення регулювання поширення вогнепальної зброї. Крім цього, досліджено результати аналізу правових наслідків, пов'язаних із нелегальним обігом зброї, що охоплює широкий спектр аспектів. Зокрема, це стосується кримінальних правопорушень, що напряду пов'язані із використанням вогнепальної зброї, ослабленням ефективності правоохоронних структур, підривом суспільної довіри до державних інституцій, значними економічними втратами, а також сприянням зростанню інших видів організованої злочинності.

2. Охарактеризовано джерельну базу дослідження, яку можна умовно поділити на такі групи, як документи глав держав та урядів, договори та документи міжнародних організацій, аналітичні звіти міжнародних організацій, публікації ЗМІ. Щодо першої групи, то було розглянуто Угоду між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Польща про співробітництво в сфері боротьби з організованою злочинністю, Спільні безпекові зобов'язання між Україною та Європейським Союзом тощо. До другої групи належать Пленарному засіданні у грудні 2003 р.. Директива ради від 18 червня 1991 року про контроль за придбанням зброї та володінням нею, а також Директива Європейської Комісії від 16 січня 2019 р., конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, Резолюція ГА ООН від 31 травня 2001р. тощо. До третьої групи належить результати глобального дослідження незаконного обігу вогнепальної зброї, протокол протидії незаконній торгівлі зброєю та її

VIII

зв'язком з транснаціональною організованою злочинністю та тероризмом та сприяння міжнародній співпраці та звіти СІПРІ. Остання група публікації ЗМІ представлена низкою публікацій, які описують дану проблему.

3. Визначено незаконний обіг зброї. Було проведено глибокий аналіз основних концепцій і наукових категорій міжнародно-політичної науки, які лягли в основу теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми. Основною науковою категорією, до якої звертався автор, була «зовнішня політика держави» та «міжнародні відносини», «незаконний обіг зброї», «ядерна зброя» тощо. Розглянуто різні точки зору, щодо поняття міжнародної безпеки. Тому були визначені різні ключові моменти, можна узагальнити, що міжнародна безпека – стан відносин між державами та міжнародними акторами, який забезпечує мінімізацію ризиків виникнення конфліктів, тероризму та інших загроз, пов'язаних із незаконною зброєю. Крім цього, під час написання роботи автор прийняв типовий методологічний підхід до своїх досліджень у сфері міжнародних відносин. У ході проведеного дослідження були застосовані такі основні принципи: об'єктивність, системність та точність термінології. Автор орієнтувався на комплексний, системний, інституційний та аксіологічний підходи в процесі аналізу обраної теми. Автор застосував загальнонаукові методи, зокрема: аналізу, синтезу, дедукції та індукції, теоретичного узагальнення, аналіз документів та літератури, статистичний аналіз, порівняльний аналіз, описово-хронологічний, геополітичного аналізу, компаративний метод, ретроспективний, контент-аналіз, узагальнення та групування, кейсовий метод та метод системного підходу.

4. Проаналізовано причини та мотивацію незаконного обігу зброї. Встановлено, що незаконний обіг зброї є складним і багатофакторним явищем, яке охоплює широкий спектр економічних, соціально-політичних та технологічних чинників. Аналіз причин та мотивацій є важливим для розробки ефективних стратегій протидії незаконному обігу зброї та забезпечення безпеки як на національному, так і на міжнародному рівнях, тому доречно розглянути окремо декілька груп чинників. Серед чинників, було виокремлено економічні чинники. Вони визначають як мотивацію злочинців, так і можливості для розширення цього виду діяльності. Висока прибутковість цього бізнесу, попит на зброю, корупція та економічна нестабільність створюють сприятливі умови для розширення цього виду діяльності. Другою групою стали соціально-політичні чинники, які відіграють значну роль у формуванні умов для незаконного обігу зброї. Політична нестабільність, збройні конфлікти, високий рівень злочинності та недостатня ефективність правоохоронних органів створюють сприятливі умови для розвитку цього явища. Також сюди було віднесено технологічні аспекти, що є не менш важливими чинниками, що впливають на незаконний обіг зброї, оскільки вони визначають способи виробництва, транспортування, зберігання та продажу зброї.

5. Розглянуто основні канали та маршрути незаконного обігу зброї у світі. Логістичні маршрути та транспортна інфраструктура відіграють ключову роль

у нелегальному обігу зброї, оскільки саме вони визначають ефективність її переміщення через міжнародні кордони. Контрабандисти застосовують широкий спектр тактик і маршрутів, спрямованих на безперешкодне транспортування зброї від постачальників до кінцевих отримувачів. Для цього вони використовують морські, авіаційні та наземні шляхи, інтегруючи складні логістичні схеми, які дозволяють приховувати заборонені вантажі серед законних товарів, мінімізуючи ризики виявлення. Так було розглянуто різні транспортні шляхи серед яких морські шляхи, повітряні шляхи, наземні шляхи, тощо. Важливу роль у боротьбі з незаконним обігом зброї відіграє міжнародна співпраця та обмін інформацією. Роль кордонів та митних служб у протидії незаконному обігу зброї є незамінною. Для підвищення ефективності митних перевірок необхідно впроваджувати сучасні технології, посилювати міжнародну співпрацю, покращувати законодавчу базу та забезпечувати належний рівень фінансування та підтримки митних служб.

6. Досліджено незаконний обіг зброї. Встановлено, що у 2023 році світові військові витрати продовжили зростати дев'ятий рік поспіль, перевищивши позначку в 2,4 трлн. дол., що становило 6,8%, і стало найзначнішим зростанням із 2009 року та встановило новий рекорд. Як результат, військовий тягар, тобто частка військових витрат у світовому ВВП, збільшився до 2,3%. Сполучені Штати залишалися лідером за обсягами військових витрат у світі. Також було більш детально досліджено маршрути вилученої вогнепальної зброї, що вказує на те, що потоки транснаціональної контрабанди здебільшого зосереджені в межах окремих континентів. Північна Америка займає ключову роль як основний субрегіон-відправник до інших регіонів, зокрема до Південної та Центральної Америки, а також Західної Азії. Європу ж виділяють як регіон із найбільшою різноманітністю конфіскованої зброї. Серед вогнепальної та стрілецької зброї та легкої зброї пістолети становили близько 35 відсотків вилучень, потім рушниці (27 %) і гвинтівки (22 %). Револьвери становили 11%, а автоматична зброя була менш поширена – лише 4,5%. Крім того, в Європі зафіксовано найвищу різноманітність типів зброї, ймовірно, через поширеність переробки зброї та інших інноваційних методів придбання незаконної зброї.

7. Проаналізовано економічно-соціальні наслідки: тероризм, конфлікти, нестабільність. Серед інших наслідків саме тероризм є найбільш очевидним, адже незаконна торгівля зброєю надає терористичним організаціям доступ до зброї, що дозволяє їм здійснювати насильницькі напади та дестабілізувати регіони. Цей доступ посилює охоплення та летальність таких груп. Крім цього, незаконна торгівля зброєю підриває уряди та послаблює державні інститути, що призводить до політичної нестабільності, хаосу та конфліктів. Оскільки конфлікти посилюються, а регіони стають більш небезпечними, населення змушене тікати, створюючи масові кризи біженців та переміщення. Країни, які постраждали від незаконної торгівлі зброєю, повинні виділяти значні ресурси на безпеку, правоохоронні органи та військові витрати, відволікаючи кошти від таких основних соціальних послуг, як освіта та охорона здоров'я. Регіони, які страждають від насильства та нестабільності через незаконну торгівлю

зброєю, стають менш привабливими для торгівлі та інвестицій, що призводить до економічної стагнації та бідності. У результаті цих дій можна стверджувати, що незаконна торгівля зброєю не лише посилює насильство та конфлікти, а й підриває глобальну безпеку, руйнує економіку та спричиняє масові людські страждання.

8. Визначено специфіку зв'язку регіональних конфліктів із незаконним обігом зброї. Встановлено, що найбільш вагому роль у збільшенні незаконного обігу зброї відіграють країни Африки. На території Європи найбільш складною ситуацією залишається війна в Україні. Надати остаточну оцінку кількості вогнепальної зброї в Україні є складним завданням. Українська влада наразі не має точних даних щодо кількості законної зброї, яка знаходиться в руках урядових сил і цивільних. Російське вторгнення значно прискорило розповсюдження зброї в Україні, зробивши її доступною для широкого кола людей. До того ж з лютого 2022 року з'явилося нове значне джерело нерегульованого озброєння: російська зброя та військова техніка, залишена на полі бою або покинута через масштабні та часто швидкі відступи російських військ. Примітно, що українські військові зараз використовують більше танків, захоплених у російських військ, ніж тих, які постачають західні союзники. Оцінка ситуації на підконтрольних Росії територіях станом на лютий 2022 року виявляється особливо складною. Регіони «ДНР» і «ЛНР» де-факто діяли як кримінальні анклав, лідери яких були глибоко залучені в різні форми нелегальної торгівлі, а їхня економіка значною мірою залежала від організованої злочинності.

9. Досліджено вплив на національну безпеку, соціальну стабільність та громадську безпеку. Варто зазначити, що терористичні організації використовують нелегальну зброю для здійснення своїх операцій, що мають вплив на національну безпеку в країні. Нелегальна зброя може використовуватися для здійснення державних переворотів, підтримки сепаратистських рухів та інших форм політичного насильства. Вплив на національну безпеку включає також економічні нюанси. Економічні витрати, пов'язані з незаконним обігом зброї, є значними, оскільки країни змушені витрачати великі ресурси на боротьбу з цим явищем, зокрема на правоохоронні заходи, судові процеси та утримання злочинців. Також незаконний обіг зброї має глибокий вплив на соціальну стабільність і громадську безпеку. Він сприяє зростанню рівня насильства, підриває довіру до державних інституцій, створює почуття небезпеки серед населення і призводить до значних соціальних та економічних втрат. Нелегальне поширення нелегальної зброї також підриває довіру до правоохоронних органів і державних інституцій. Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати комплексні стратегії, що включають як національні, так і міжнародні заходи.

10. Вивчено особливості міжнародних договорів та угод щодо контролю за обігом зброї. Міжнародне законодавство відіграє ключову роль у регулюванні обігу зброї. Багато країн адаптували своє національне законодавство відповідно до міжнародних норм, що дозволяє підвищити

ефективність боротьби з незаконним обігом зброї. Міжнародні організації, такі як ООН, Інтерпол та Європол, відіграють важливу роль у координації зусиль країн у боротьбі з незаконним обігом зброї. В цілому міжнародний досвід боротьби з незаконним обігом зброї демонструє важливість комплексного підходу, що включає законодавчі, оперативні та координаційні заходи. Аналіз цих підходів дозволяє визначити найефективніші стратегії та адаптувати їх до національних умов, що сприятиме підвищенню безпеки на глобальному рівні. Так було проаналізовано низку документів. Також важливу роль у зміцненні законодавчих рамок відіграють міжнародні організації, такі як ООН, Інтерпол та Європол. Вони забезпечують технічну підтримку країнам, надають допомогу у вдосконаленні національних законодавств та сприяють обміну інформацією між державами. Міжнародні угоди також передбачають створення механізмів моніторингу та звітності, які дозволяють оцінювати ефективність впроваджених заходів та виявляти прогалини у законодавстві. Успішна боротьба з незаконним обігом зброї вимагає тісної координації та співпраці між різними міжнародними організаціями, урядами та неурядовими організаціями.

11. Розглянуто процес регулювання обігу зброї за зарубіжним законодавством. На прикладі різних країн визначено основні заходи, що мають місце в боротьбі із незаконним обігом зброї. У США, наприклад, згідно з офіційними даними, в обігу знаходиться приблизно 300 мільйонів одиниць вогнепальної зброї. У США на федеральному рівні контроль над злочинами, що порушують правила поводження із предметами підвищеної небезпеки, регулюється нормами Федерального кодексу і відповідними правилами. Згідно з цими нормами, незаконний обіг зброї охоплює цілу низку протиправних дій, включаючи нелегальне придбання, зберігання, використання, транспортування, передачу, модифікацію, продаж, розповсюдження, виробництво, імпорт, а також заволодіння зброєю різними способами. Наступним прикладом є Сполучене Королівство, де вогнепальна зброя була заборонена з 1997 року, що відображає жорстку політику, спрямовану на пом'якшення небезпек, пов'язаних з її використанням. Цей суворий підхід до регулювання зброї призначений для запобігання несприятливих наслідків, у тому числі смертельних випадків, пов'язаних із вогнепальною зброєю. Крім того, у Сполученому Королівстві заборонено поводження з конкретною пневматичною зброєю, яка може бути модифікована для стрільби бойовими патронами. У Данії такі злочини розглядаються відповідно до глави 20 Кримінального кодексу Данії під назвою «Злочини, що загрожують суспільству», що містить положення, які передбачають кримінальну відповідальність за діяльність, пов'язану з незаконним виробництвом, зберіганням, перевезенням, використанням або передачею зброї та вибухових речовин. Натомість у Німеччини законне право громадян на володіння та носіння зброї бере свій початок у 1928 році, коли вперше було лібералізовано правила щодо вогнепальної зброї. Сьогодні будь-який громадянин Німеччини віком від 18 років може володіти зброєю, якщо він надасть підтвердження як розумової, так і фізичної придатності.

Запропоновано пропозиції щодо покращення міжнародних заходів боротьби з незаконним обігом зброї. Доведено, що покращення міжнародних заходів боротьби з незаконним обігом зброї потребує комплексного підходу. Перш за все варто звернути увагу на зміцнення існуючого механізму, а також впровадження нових ініціатив. Зважаючи на досвід останніх років, важливим є посилення міжнародного співробітництва. У цьому випадку, найдоречнішим є створити міжнародну платформу для обміну розвідувальними даними про незаконні постачання зброї між країнами, зокрема інформацією про злочинні угруповання та маршрути контрабанди. Для кожної країни важливим заходом є посилення митного контролю. Впровадження сучасних технологій, таких як сканування контейнерів та використання систем штучного інтелекту для аналізу ризиків при перевірці товарів на кордонах буде найбільш доречним. Важливим також є створення глобальних стандартів контролю за виробництвом зброї та технологій подвійного призначення, щоб запобігти потраплянню зброї на чорний ринок. Також важливим є покращення загальної ситуації у суспільстві, адже зменшення попиту на нелегальну зброю призводитиме до скорочення її пропозиції.

Ключові слова: незаконний обіг зброї, міжнародні відносини, міжнародна безпека, тероризм, конфлікти, Україна.

Список публікацій здобувача

1. Богданова Т., Кубік В. Зброя в тіні: як незаконний обіг зброї впливає на сучасні міжнародні відносини // Сучасні виклики в умовах трансформації системи міжнародних відносин: науковий збірник. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2025. С. 64-67.
2. Кубік В.С. Глобальні виклики та регіональні динаміки// Ольвійський форум – 2024 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Актуальні проблеми міжнародних відносин : глобальний та регіональний аспекти: XXI Міжнар. наук. конф. 20–23 черв. 2024 р., м. Миколаїв: тези. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. С. 41-44.

SUMMARY

Kubik V.S. Illegal arms trafficking and its impact on international relations.

Graduate work for obtaining Master's Degree. Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2025.

Illegal arms trafficking poses a critical threat to global security, fueling conflicts, terrorism, and organized crime. It undermines international cooperation and escalates regional instability. The study analyzes the causes, channels, and socio-economic consequences of illegal arms trafficking, focusing on its impact on international relations, particularly in the context of the war in Ukraine since 2022. International legal frameworks are examined, and measures are proposed to enhance global efforts to combat this issue.

Key words: illegal arms trading, international relations, global security, weapons, terrorism, Ukraine, conflict.